

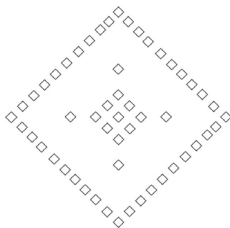
Комунальний заклад
“Закарпатський музей народної архітектури та побуту”
Закарпатської обласної ради
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”
Кафедра історії України
Кафедра археології, етнології та культурології

ЕТНІКА КАРПАТ

Науковий щорічник

*Статті та матеріали
етнографічних експедицій*

Випуск 3

Ужгород
Видавництво Олександри Гаркуші
2018

Михайло РЕКРУТЯК
(Ужгород)

ЕТИМОЛОГІЯ ТОПОНІМІВ ЯСІНЯНСЬКОЇ ДОЛИНИ

УДК 811.161.25'373.21 (477.87) : 908

У даному дослідженні на основі архівних, польових та картографічних матеріалів, наявної літератури автором проведено комплексний аналіз етимології топонімів Ясінянської долини. Також проаналізовано зв'язки Закарпатської Гуцульщини із галицькою та буковинською складовими даного етнографічного району на прикладі власне топонімів Ясінянської долини.

Ключові слова: поселення, село, топонім, урочище, ясінянські гуцули, присілок, перія, пагорб, струмок, гірський потік, полонина, залізниця, кляуз, хутір, долина, Закарпатська Гуцульщина, Буковинська Гуцульщина, Галицька Гуцульщина.

- 1-4. Радянські скульптури із приватного парку в м. Рахів. Фото автора.
5-6. Залишки зображення голови Фелікса Держинського в с. Ділове. Фото автора.
7. Скульптура угорського турула в центрі с. Ясіня 1939-1944 рр. Фото з архіву В. Баккая.
8. Уламки пам'ятника Леніну в смт Ясіня. Фото автора.
9. Радянське весілля в смт Ясіня. Фото з архіву Б. Меркло.
10-14. Радянські садово-паркові скульптури з Верхнього Водяного, Ясіня, Велико-го Бичкова. Фото автора.
15-16. Автобусні зупинки в Кевелеві та Біліні. Фото автора.
17. Радянський пам'ятник землякам-добровольцям в с. Лазещина. Фото з архіву В. Молдавчука.
18. Сучасний пам'ятник в с. Лазещина. Фото автора.
19. Пам'ятник землякам-добровольцям в с. Білін. Фото автора.
20. Пам'ятник герою АТО в с. Косівська Поляна, який сусидить із монументом землякам-добровольцям. Фото автора.
21-24. Радянська символіка на пам'ятниках в селах Водиця, Верхнє Водяне, Луг, Кваси. Фото автора.
25. Пам'ятний знак на місці висадки групи Олекси Борканюка біля смт Ясіня. Фото В. Баккая.
26-27. Пам'ятний знак на місці висадки групи Олекси Борканюка в радянські часи на День Перемоги. Фото з архівів Б. Меркло та В. Молдавчука.

Ясінянську долину, або долину р. Чорна Тиса в наш час презентують сім населених пунктів, чотири з яких до 1947 року були об'єднані в один – село Ясіня, також відоме в період монархії Габсбургів та в роки II Світової війни як Kőgösmező. Це поселення в межах на 1939 рік було одним з найбільших сіл в тодішній Чехословаччині. У той час частинами одного населеного пункту були також окремі сучасні села Чорна Тиса та Лазещина. Населення становило близько 11 тисяч осіб. Південніше по течії річки розташоване село Кваси, у вищезгаданий час відоме також як Borkút, Tiszaborkút. Часто Ясінянську долину ототожнюють з місцевою локальною групою закарпатських гуцулів, отож доцільно буде провести порівняння всіх п'яти поселень у комплексі.

Як і всі карпатські гірські, в тому числі гуцульські поселення, Ясіня було розкидане на численних пагорбах, майже кожен із них утворював окреме урочище. Така форма населених пунктів є однією з найдавніших¹. В основних присілках в них історично сформувались родинні кутки ("перії"), тобто патронімії. Це свідчить про те, що до кінця XIX ст. у гуцулів все ще зберігались залишки сімейно-родових відносин. У 1765–1767 рр. було зафіксовано, що село Ясіня простягається на 24 угорські милі так, що для повного його обходу знадобилось б три дні². Після урядового розпорядження 1778 р., протягом 1778–1779 рр. оселі місцевих мешканців було перевезено зі схилів для

¹ Тиводар М. П. Етнографія Закарпаття: Історико-етнографічний нарис. Ужгород : Гражда, 2017. С. 205—206.

² Там само.

ймовірно, має коріння від прізвища місцевих мешканців⁵⁰. Урочище Кути, ймовірно, завдячує назвою сучасному селищу Кути⁵¹, Косівського району Івано-Франківської області, заснованому ще в XVIII ст.

На межі сучасних поселень – села Чорна Тиса і селища Ясіня знаходиться урочище Боркан⁵². Вперше така назва з'являється у першій половині XIX ст.⁵³ (фото 6). Детальний опис урочища зроблений вже в 1863 році⁵⁴. У наш час його можна виділити як окрему одиницю незалежно від двох поселень. Воно складається з двох частин⁵⁵: Великий Боркан відноситься в наш час до селища Ясіня, а Малий Боркан – до села Чорна Тиса. Ділить умовно Боркан на ці дві частини гірський потік. В народі поширена назва – Борканська перія. Походження найчастіше пов'язують з родом Борканюків, назву якого П. Чучка виводить від поширеного у румунів прізвища Вогса, у сербів та хорватів – *Vrkan, Vrkanac*⁵⁶. Вперше на Рахівщині воно згадується у 1715 році. В цьому ж урочищі є пагорб Цукрівка⁵⁷. Наприкінці XIX ст. тут жив дід Цукрик. Урочище Чорна Багна отримала свою назву через дуже маснисту,

чорну глину, тому що основою її є торф, оскільки тут в давнину були багна (болото)⁵⁸.

Назву села Лазещина пов'язують з так званим перелазом⁵⁹, що існував дорогою до Яблунецького (Татарського) перевалу. Угорською – “*Mezőhát*”, тобто – “в кінці поля” – відносно до ясінянського поля, тобто долини. Лазещина згадується на карті XVIII ст. під назвою “*Lasas scena*”⁶⁰ (фото 1-2), на картах наступних періодів відповідно “*Lazesztina*”⁶¹ (1819–1869) (фото 6), “*Lazisztina*”⁶² та “Лазещена”⁶³ (1863) (фото 11). Також до 20-х років минулого століття була поширена назва “Зимір”, опис якого, як окремого урочища, нарівні з Лазещиною, Плитоватим, Репеговом та Студеним зберігся від 1863 року⁶⁴ (фото 23). Етимологію урочища “Комарники” в Лазещині доволі важко визначити. Є думка, що місцевість подібна до “комена”⁶⁵ – димаря, хоча це й малоімовірно. Так, у стаї (стаїї) – головній житлово-господарській будові на стоїщах карпатських полонин складовою частиною була комора (“комарник”)⁶⁶. З румунської “*comarnik*” – повітка чабанів. Найбільш вірогідно, що назва урочища походить саме від назви полонинської комори. Проте тут варто зазначити, що назва “Комарники” є і в Галичині та Буковині. Село Комарники сучасного Турківського району Львівської області є гніздом шляхетного роду Комарницьких, витоки якого пов'язують з угорським

⁵⁰ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4356. Арк. 9–30; ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4359. Карти земельних участків кадастрального округу с. Керешмезе (Ясіня) за 1863 г. Арк. 85; Hungary (1819–1869) – Second military survey of the Habsburg Empire. URL: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2697612.0028098673%2C6147618.55>

⁵¹ Історія міст і сіл Української РСР: у 26 т. Івано-Франківська область [під ред. Тронька П. Т.]. К.: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1971. С. 367.

⁵² Матеріали польових досліджень Рекрут'яка Михайла, зібрані у селах Чорна Тиса, Лазещина, селищі Ясіня Рахівського р-ну Закарпатської області, зошит № 1 (25 березня – 13 квітня 2015 р.). Арк. 3.

⁵³ Hungary (1819–1869) – Second military survey of the Habsburg Empire. URL: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2697612.0028098673%2C6147618>

⁵⁴ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4356. Арк. 161–172; ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4359. Карти земельних участків кадастрального округу с. Керешмезе (Ясіня) за 1863 г. Арк. 85; Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century). URL: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.1820>

⁵⁵ Матеріали польових досліджень Рекрут'яка Михайла, зібрані у селах Чорна Тиса, Лазещина, селищі Ясіня Рахівського р-ну Закарпатської області, зошит № 1 (25 березня – 13 квітня 2015 р.). Арк. 3.

⁵⁶ Чучка П. Прізвища закарпатських українців: Іст.-етимолог. словник. Львів: Світ, 2005. XLVIII. С. 84.

⁵⁷ Матеріали польових досліджень Рекрут'яка Михайла, зібрані у селах Чорна Тиса, Лазещина, селищі Ясіня Рахівського р-ну Закарпатської області, зошит № 1 (25 березня – 13 квітня 2015 р.). Арк. 3.

⁵⁸ Там само. Арк. 3.

⁵⁹ Zsolt S. Máramaros megye helységneveinek etimológiai szótára. Nyíregyháza. 2012 p. URL: http://www.nyfjegyzetbolt.hu/books_files/Maramaros_etimologiai.pdf

⁶⁰ Europe in the XVIII century. URL: <https://mapire.eu/en/map/europe-18century-firstsurvey/?bbox=2698979.0938558807%2C6148468.092>

⁶¹ Hungary (1819–1869) – Second military survey of the Habsburg Empire. URL: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2697612.0028098673%2C6147618.55>

⁶² ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4361. Карти земельних участків кадастрального округу с. Керешмезе (Ясіня) за 1863 г. Арк. 6.

⁶³ Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century). URL: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%2C2712390.796575956%2C6147131.832756056&layers=osm%2C3%2C4>

⁶⁴ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4355. Арк. 224–240; Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century). URL: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%2C2712390.79>

⁶⁵ Тиводар М. Чорна Тиса. *Наш рідний край*. Рочник IV. Число 8. 1926. С. 121.

⁶⁶ Тиводар М. П. Традиційне скотарство Українських Карпат другої половини XIX – першої половини XX ст.: Історико-етнологічне дослідження. Ужгород: Карпати, 1994. С. 214.

графом Іваном Волохом⁶⁷. Не виключений зв'язок між Бойківщиною та Закарпатською Гуцульщиною. На Буковині, у Сторожинецькому районі, є село Комарівці⁶⁸, вперше згадане в 1610 році. Хоча це поселення не входить до гуцульського етнокультурного регіону, не виключено, що в XVI-XVII століттях тут проживали гуцули, котрі, колонізуючи Карпати на захід, поселились і в Ясінянській долині, давши назву урочищу Комарники. Топонім згадується на карті Угорщини за період 1819–1869 рр.⁶⁹ (фото 7). На правому березі річки Лазещина, згідно з мапою урочища Комарник (Комарник), Великі Дебрі, Копелій (ймовірно, Копелівка – можливо, патронімія). На лівому березі – Кліва, Яворішек, Пастірка (Пастирка).

Сучасне село Лазещина в наш час можна умовно поділити на чотири великі частини⁷⁰: Репегів, Студений, Плитоватий, Зимір (Зімір). Репегів, як і урочища Подерей, Васківчик (розташований вище урочищ Годір і Гаврилець – на правому березі Чорної Тиси) пов'язують із переказами про козаків та їхню боротьбу проти татар і турків. Урочище Репегів описано в 1863 році⁷¹ під назвою “Reregii”. Воно є на картах початку століття⁷², проте не зустрічається раніше. Неповдалі, вище за течією річки Лазещина – урочище Студений – від слова “студений” – “холодний”, там же й однойменний струмок. Значимо, що тут є три перії: Бітум-база⁷³ (вплив індустріалізації в радянський час), Осока і Дебрі. На карті XVIII ст. немає Студеного, як і на пізнішій, за період 1819–1869 рр.⁷⁴ (фото 6). Проте на кадастральних оглядах за 1863 рік

⁶⁷ Смуток І. Рід Комарницьких наприкінці XV – на початку XVII ст. (спроба генеалогічної реконструкції). URL: <http://turka-ua.net/publ/6-1-0-639>

⁶⁸ Історія міст і сіл Української РСР: у 26 т. Чернівецька область [під ред. Тронька П. Т.]. К. : Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1969. С. 606.

⁶⁹ Hungary (1819–1869) – Second military survey of the Habsburg Empire. URL: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2697612.0028098673%2C614>

⁷⁰ Матеріали польових досліджень Рекрут'яка Михайла, зібрані у селах Чорна Тиса, Лазещина, селищі Ясіня Рахівського р-ну Закарпатської області, зошит № 1 (25 березня – 13 квітня 2015 р.). Арк. 9.

⁷¹ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4355. Арк. 240–265.

⁷² Hungary (1819–1869) – Second military survey of the Habsburg Empire. URL: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2697612.0028098673%2C6147618.552705552%2C272>

⁷³ Матеріали польових досліджень Рекрут'яка Михайла, зібрані у селах Чорна Тиса, Лазещина, селищі Ясіня Рахівського р-ну Закарпатської області, зошит № 1 (25 березня – 13 квітня 2015 р.). Арк. 9.

⁷⁴ Hungary (1819–1869) – Second military survey of the Habsburg Empire. URL: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2697612.0028098673%2C614761>

фіксуємо назву “Студена” на схід від витоку потоку Плитоватий і до витоку річки Лазещина⁷⁵.

На межі Лазещини і власне Центру Ясіня знаходиться урочище Плитоватий. Народні перекази свідчать, що “в давнину на цьому місці була велика плита”⁷⁶, яка затуляла прохід води у зворі. Її довгий час не могли зсунути з місця. Від цього й походить назва урочища Плитоватий. Урочище згадується на карті XVIII ст. під назвою “Pletowaty”⁷⁷ (фото 1-2). Згодом фіксуємо його в 1863 році як “Плетовати”, згідно з описом та мапами⁷⁸. Воно включає такі перії як Аршиці, Бубен, Венклезія, Копилівка, Кречунівська (аналогія з центральною частиною Ясіня), Млинівка, Подерка, Рошіївка.

Окремо варто згадати в Лазещині про перію, а раніше, ймовірно, ціле урочище Бубен або Бубни. Воно згадується як окреме урочище ще на карті XVIII ст. під назвою “Buben”⁷⁹ (фото 1-2). На карті наступного періоду згадується “Bubna Vücken” від урочища Стебний і до урочища Репегів, займаючи пагорби правого берегу річки Лазещина⁸⁰ (фото 6). Під назвою “Бубни” в менших розмірах зафіксовано в 1863 р. в описах частин громади села Ясіня та картах, що слугували додатками до них⁸¹ (фото 10, 12).

Зимір згадується вперше на мапах 1863 року⁸² (фото 10), проте не виклю-

⁷⁵ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4355. Арк. 217–223; Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century). URL: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%>

⁷⁶ Записано Мороз Д. 13.07.2017 у смт Ясіня Рахівського району Закарпатської області від Івана Васильовича Агеґ'юка, 1940 р.н.

⁷⁷ Europe in the XVIII century. URL: <https://mapire.eu/en/map/europe-18century-firstsurvey/?bbox=2698979.0938558807%2C6148468.09245>

⁷⁸ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4355. Арк. 135–169; Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century). URL: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%2C2712390.796>

⁷⁹ Europe in the XVIII century. URL: <https://mapire.eu/en/map/europe-18century-firstsurvey/?bbox=2698979.0938558807%2C6148468.09245>

⁸⁰ Hungary (1819–1869) – Second military survey of the Habsburg Empire. URL: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2697612.0028098673%2C614>

⁸¹ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4355. Арк. 265–288; ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4356. Арк. 3–9; Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century). URL: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.36>

⁸² ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4355. Арк. 224–240; Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century).

гуцули називала барабами¹¹¹ (фото 26). В ній містились: залізничний уряд, зал очікування, великий ресторан та приватне помешкання начальника станції (“фивника”). Вона витримала Першу світову війну, однак протягом вересня та початку жовтня 1944 року була пошкоджена внаслідок бойових дій у даній місцевості¹¹². На її місці згодом була побудована сучасна залізнична станція, проте традиція називати цю місцевість “Штацією” прижилась.

Радянська доба відбилась у топонімі “Фабрика” – двома кілометрами вниз по течії, на лівому березі річки було збудовано текстильну фабрику. До цього місцевість відома як “Долішний кінець”¹¹³. Слово “долів” означає “внизу”, “в долині”. На протилежному березі Чорної Тиси знаходиться “Криворівня”, яку за народними переказами заселили гуцули з однойменного села Верховинського району в Прикарпатті¹¹⁴. Це загальна назва, яка означала тільки поділ у минулому села Ясіня на частини за географічним принципом, адже власне як урочище воно не фіксоване на жодній з карт. До Другої світової війни і Долішний кінець, і Криворівня були складовою “Кречунова”, або Кречунівської перії (фото 23). Остання включала в себе і Воловець, і частину урочища Гаврилець, на південь вздовж течії річки аж до Косівчика, проте це не фіксується картографічними матеріалами. Назва “Кречун” (“керечун” або “карачун”), ймовірно, походить від східнослов’янського “корчіти” – “йти”, “приходити”. Так називали хліб, який ставили на різдвяний стіл. Круглий обрядовий хліб за дохристиянських часів символізував прихід нового року і поворот сонця на літо.

На березі річки, в широкій долині (близько 20 гектарів) знаходились найродючіші землі. Проте вони зазнавали частих підтоплень під час паводків. Так, повені 1920-х рр. не лише завдали значних матеріальних збитків та людських втрат населенню, а й дали нову назву цій частині селища – Голодна перія¹¹⁵. Місцева влада та активні громадські діячі писали неодноразово лис-

ти-прохання до чехословацької влади про допомогу у регулюванні течії річки Чорна Тиса та відшкодуванні матеріальних збитків, проте все це було марно.

На горі, в невеликій западині, поміж лісів, на правому березі річки знаходиться урочище Буковина, котре згадується вперше у I половині XIX століття¹¹⁶ (фото 6), згодом у 1863 році зустрічаємо під назвою “Буковинка” тільки власне гору¹¹⁷, тоді як долина, де проживали місцеві мешканці, за нею вказана як “за Буковинкою”¹¹⁸.

Назву присілка Свидовець, розташованого на берегах однойменної гірської річечки¹¹⁹, що тече з-під гори Стіг, пов’язують зі словом “свидина”¹²⁰. Це куц, з родини деренових та кизилових, що здавна використовувався в їжу. Вперше згадується на мапі XVIII ст. як “Swiedowec”¹²¹ (фото 1-2), де йдеться насамперед про назву річки. На карті початку XIX ст. фіксуємо топонім “Swidowec”¹²² (фото 6), а станом на 1863 рік урочище позначено під назвою “Свѣдовецъ” (“Свідовець”) та включає чимало дрібніших географічних назв¹²³ (фото 14). Угорська назва – “Fűrészvölgy”. Слово “fűrész” означає “пила”. Друга частина перекладається як “долина”. Тобто, аналізуючи дослівний переклад, то маємо “долина, де стоїть пила”. Старожили згадують, що на рубе-

¹¹⁶ Hungary (1819–1869) – Second military survey of the Habsburg Empire. URL: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2697612.0028098673%2C6147>

¹¹⁷ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4356. Арк. 243–248; Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century). URL: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%2C2712390.7>

¹¹⁸ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4356. Арк. 248–256; Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century). URL: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%2C2712390.79>

¹¹⁹ Записано Мороз Д. 10.07.2017 у смт Ясіня Рахівського району Закарпатської області (урочище Свидовець) від Івана Федоровича Гаспаровича, 1965 р.н.

¹²⁰ Zsolt S. Máramaros megye helységneveinek etimológiai szótára. Nyiregyháza. 2012 p. URL: http://www.nyfjegyzetbolt.hu/books_files/Maramaros_etimologiai.pdf

¹²¹ Europe in the XVIII century. URL: <https://mapire.eu/en/map/europe-18century-firstsurvey/?bbox=2698979.0938558807%2C6148468.092458822%2C61476>

¹²² Hungary (1819–1869) – Second military survey of the Habsburg Empire. URL: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2697612.0028098673%2C61476>

¹²³ ДАЗО. Ф. 125. Архів кадастральних карт Підкарпатської Русі, м. Ужгород. Колекція. Оп. 1. Спр. 4356. Арк. 256–281; Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century). URL: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%2C2712390>

¹¹¹ Матеріали польових досліджень Рекрутяка Михайла, зібрані у селах Чорна Тиса, Лазешина, селищі Ясіня Рахівського р-ну Закарпатської області, зошит № 1 (25 березня – 13 квітня 2015 р.). Арк. 14.

¹¹² Меркло Б., Баранок Я. Рахівщина в роки Другої світової. Рахівське регіональне відділення громадської організації “Пошук”. URL: http://poshuk.ucoz.ua/news/rakhivshhina_v_roki_drugoji_svitovoji_vijni/2017-06-01-161

¹¹³ Записано Мороз Д. 13.07.2017 у смт Ясіня Рахівського району Закарпатської області від Івана Васильовича Агеп’юка, 1940 р.н.

¹¹⁴ Поляк Д. Походження назв Ясінянських урочищ Кричунів, Криворівня, Долішний кінець. *Зоря Рахівщини*. 2010. №№ 81–82. 25 вересня. С. 7.

¹¹⁵ Там само.

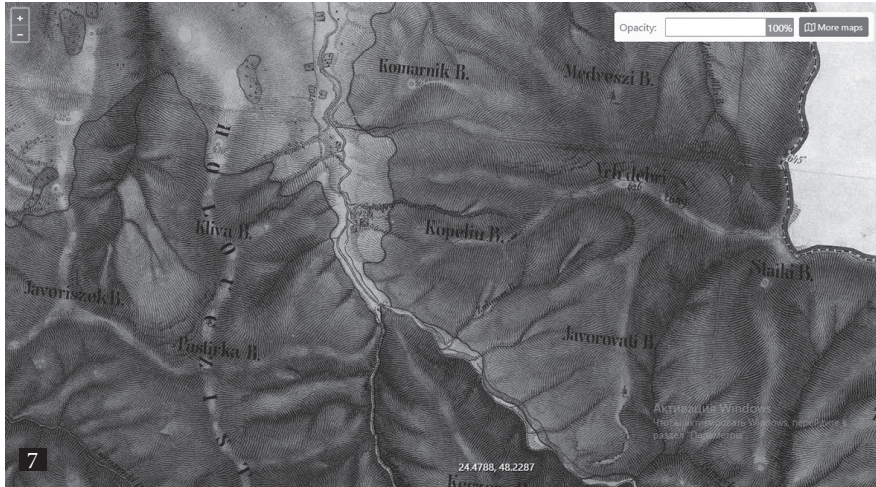

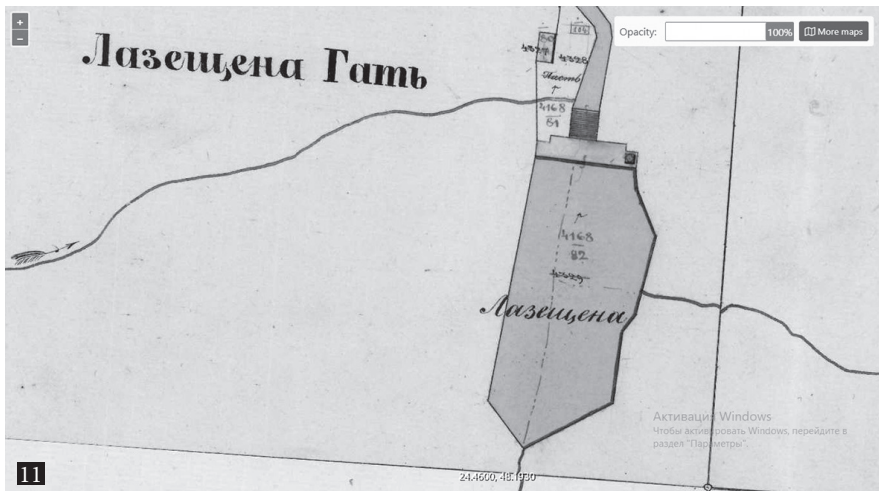

15

17

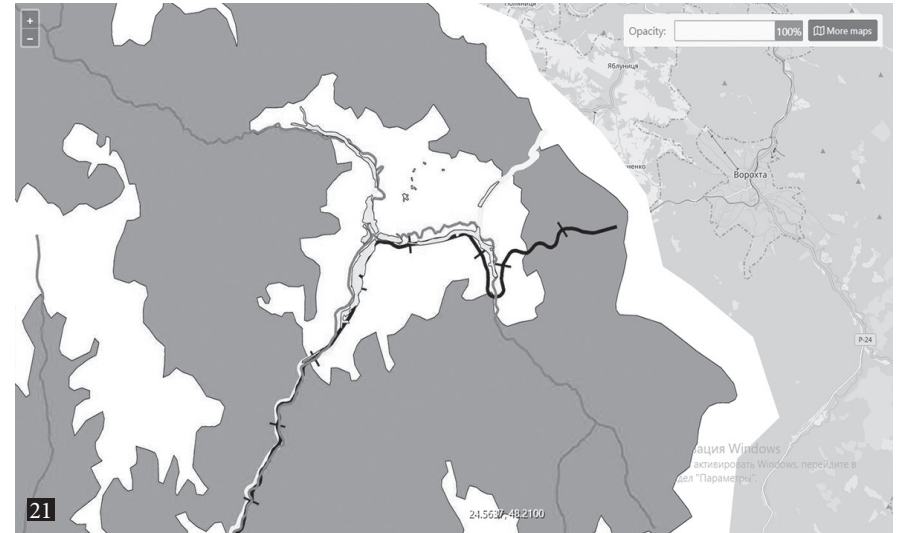
16

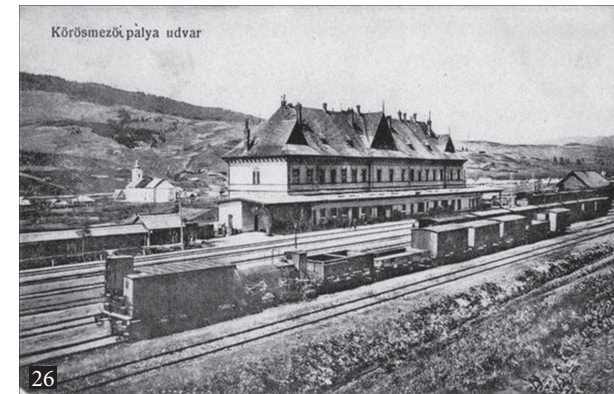

18

фіксовані чорними лініями. Номери ділянок показані червоним. Координати показані білими цифрами внизу посередині. Скрін-шот з електронної карти “Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century)” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%2C2712390.796575956%2C6147131.832756056>

14. Урочище Свидовець в 1863 році. Тартак – “фірес” на річці Свидовець в районі її впадіння в Чорну Тису. Червоним та жовтим показано забудову. Межі ділянок зафіксовані чорними лініями. Номери ділянок показані червоним. Координати показані білими цифрами внизу посередині. Скрін-шот з електронної карти “Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century)” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%2C2712390.796575956%2C6147131.832756056&layers=osm%2C3%2C4>

15. Південна частина села Ясіня (угорською – Kőrösmező) у 1863 році. На лівому березі річки Чорна Тиса – урочище Кевелів, на правому з півночі на південь, вниз по течії: Гропинець (Гропинець), Погар. На захід від них – Свидовець. Червоним та жовтим показано забудову. Межі ділянок зафіксовані чорними лініями. Номери ділянок показані червоним. Координати показані білими цифрами внизу посередині. Скрін-шот з електронної карти “Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century)” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176>

16. Південна частина села Ясіня (угорською – Kőrösmező) 1863 році. На лівому березі річки Чорна Тиса – урочище Кевелів, з топонімами: Тарниця, Грабля, Калинівка, Косівчик (з півночі на південь). На захід від них – Свидовець з потоком Великий Труфанець. Внизу – топонім “Сурдук”. Червоним та жовтим показано забудову. Межі ділянок зафіксовані чорними лініями. Номери ділянок показані червоним. Координати показані білими цифрами внизу посередині. Скрін-шот з електронної карти “Habsburg Empire – Cadastral maps (XIX century)” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=2707845.182050122%2C6146176.3699024925%2C2712390.796575956%2C6147131.832756056&layers=osm%2C3%2C4>

17. Межі села Ясіня (угорською – Kőrösmező) в період 1763–1787 рр. Скрін-шот з електронної карти “Kárpátalja területhasználati változásai az Első Katonai Felméréstől a rendszerváltásig (2016) (1763-1787)” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mapire.eu/en/map/karpatalja-1763-1787/?bbox=2615237.489410843%2C6079033.984563>

18. Межі села Ясіня (угорською – Kőrösmező) в період між 1806–1869 рр. Жовтим показано шляхи сполучення. Скрін-шот з електронної карти “Kárpátalja területhasználati változásai az Első Katonai Felméréstől a rendszerváltásig (2016) (1806–1869)” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mapire.eu/en/map/karpatalja-1806-1869/?bbox=2615237.489410843%2C6079033.98456336%2C2821464.5917242486%2C6140183.607191501&map-list=1&laye>

19. Межі села Ясіня (угорською – Kőrösmező) в період 1869–1887 рр. Жовтим показано шляхи сполучення. Скрін-шот з електронної карти “Kárpátalja területhasználati változásai az Első Katonai Felméréstől a rendszerváltásig (2016) (1869–1887)” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mapire.eu/en/map/karpatalja-1869-1887/?bbox=2615237.489410843%2C6079033.98456336%2C2821464.5917242486%2C>

6140183.607191501&map-list=1&layers=osm%2C121

20. Межі села Ясіня (угорською – Kőrösmező) в 1941 році. Жовтим показано автомобільні, чорним – залізничний шляхи. Скрін-шот з електронної карти “Kárpátalja területhasználati változásai az Első Katonai Felméréstől a rendszerváltásig (2016) (1941)” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mapire.eu/en/map/karpatalja-%201941/?bbox=2615237.489410843%2C6079033.98456336%2C2821464.5917242486%2C6140183.607191501&map-list=1&layers=osm%2C122>

21. Межі села Ясіня (угорською – Kőrösmező) в 1971 році. Жовтим показано автомобільні, чорним – залізничний шляхи. Скрін-шот з електронної карти “Kárpátalja területhasználati változásai az Első Katonai Felméréstől a rendszerváltásig (2016) (1971)” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mapire.eu/en/map/karpatalja-1971/?bbox=2676596.199519893%2C6129675.364293847%2C2779709.7506765956%2C6160250.175607918&map-list=1&layers=osm%2C123>

22. Церква Різдва Богородиці (Заріцька) та Заріцька перія. 1941 рік. На задньому плані міст, позаду нього – вежа римо-католицької церкви, урочище Кречунів, Ропша.

23. Лазещина (Зимір) в 30-х рр. ХХ століття. Ймовірно, міст біля урочища Репегів.

24. Долішній кінець: урочище Фабрика (в центрі), Голодна перія (праворуч), Свидовець (ліворуч). 2005 рік.

25. Міст через річку Лазещина в центрі с. Ясіня, 1930 рік – Тридцятка.

26. Залізнична станція в селі Ясіня (1895–1944 рр.). Листівка угорського періоду (1939–1944 рр.)

27. Центральна вулиця села Ясіня, 30-ті рр. ХХ століття.

ЗМІСТ

ВСТУП

<i>Леньо Павло.</i> Стежками сучасної закарпатської Гуцульщини	3
<i>Коцан Василь.</i> “Пам’ятки старовини” – етнографічна колекція, зібрана у селах долини р. Чорна Тиса	5

СТАТТІ

<i>Леньо Павло.</i> Радянське минуле в історичній пам’яті жителів Рахівщини на початку ХХІ ст.	16
<i>Рекрутjak Михайло.</i> Етимологія топонімів Ясінянської долини	31
<i>Король Василь.</i> Рукописний збірник замовлянь із села Водиця Рахівського району Закарпатської області	72
<i>Красиков Михайло.</i> Магія Свята у традиційній народній культурі закарпатців (за матеріалами польових досліджень на Рахівщині 2017 р.)	79
<i>Коцан Василь.</i> Традиційні народні колядки та щедрівки (“вінчованя”) ясінянських гуцулів	94
<i>Черленяк (Керечанин) Іванна.</i> Фрагменти передпологової обрядовості великобичківських гуцулів Закарпаття у середині ХХ ст.: табу, апотропеї, контрацептиви та аборти	126
<i>Мегела Мар’яна.</i> Гуцульська садиба-гражда з с. Стебний Рахівського району – пам’ятка традиційного народного будівництва ясінянських гуцулів	133
<i>Сологуб-Коцан Тетяна.</i> Одягова вишивка ясінянських і богданських гуцулів (на прикладі колекції взірців вишивки Марії Грицак з фондової збірки КЗ “Закарпатський музей народної архітектури та побуту” ЗОР	144
<i>Пилип Роман.</i> Традиційна писанка гуцулів Закарпаття	171

З ПОЛЬОВИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

<i>Король Василь.</i> Етнографічні замітки із Закарпатської Гуцульщини в записках Г. Стрипського	182
<i>Коцан Василь.</i> Традиційний народний одяг гуцулів Рахівщини (з польових етнографічних матеріалів)	195
<i>Симкович Вікторія.</i> Традиційні народні страви на кожен день і свято в селах Рахівського району Закарпатської області	216
<i>Рекрутjak Михайло.</i> Польові матеріали з Богданської Гуцульщини	223

ІНТЕРВ’Ю

Народна демонологія

<i>Хованець Мар’яна.</i> Лікувальна магія з с. Розтоки	236
<i>Малюк Анна.</i> Демонологічна палітра села Лазещина	240
<i>Федоранич Юрій.</i> Народні вірування з околиць селища Ясіня	247
<i>Ходанич Павло.</i> Традиційні обрядово-магічні практики з села Лазещина	250

Матеріальна культура й обрядовість

<i>Роля Олеся.</i> Традиційні господарські заняття жителів села Лазещина	257
<i>Юдик Василь.</i> Мисливство та рибальство в селищі Ясіня та його околицях	264
<i>Павлюх Володимир.</i> Традиційна народна обрядовість села Стебний	270
<i>Понзель Сергій.</i> Весільна обрядовість ясінянських гуцулів	279

Суспільні процеси

<i>Гріга Оксана.</i> Про життя у селі Богдан за Масарика, Бенеша і Сталіна	284
<i>Пекар Оксана.</i> Радянська і пострадянська обрядовість населення Ясінянської долини	290
<i>Мороз Дарина.</i> Спогади старожила з с. Лазещина про період війни та радянізацію краю	295
<i>Товт Олександр., Пекар Оксана.</i> Сучасні соціокультурні та економічні відносини в селищі Ясіня	300

ЖИТТЯ ЕКСПЕДИЦІЇ

<i>Леньо Павло, Коцан Василь.</i> Історики та музейники працюють в етнографічній експедиції на Рахівщині	304
<i>Леньо Павло, Коцан Василь.</i> Другий тиждень практики	308
<i>Коцан Василь.</i> Завершився гуцульський рейд студентів-істориків УжНУ ..	312
<i>Рекрутjak Михайло.</i> “Кожен виріс за 21 день”. Етнографічна експедиція: враження	317

Відомості про авторів	320
------------------------------------	-----

Подяка від керівників експедиції та упорядників видання	321
--	-----

Наукове видання

ЕТНІКА КАРПАТ

Науковий щорічник
*Статті та матеріали
етнографічних експедицій*

Випуск 3

Статті та матеріали подано в авторській редакції
Комп'ютерний набір авторів збірника
Художнє оформлення *О. Гаркуша*
Коректура *Г. Тамаровська*
Комп'ютерна верстка *О. Гаркуша*

Підписано до друку 22.12.2018
Формат 60x84/16. Папір офс.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсет.
Умов. друк. арк. 18,60.
Тираж 100 прим. Замовлення № 31-2018.

Видавництво Олександри Гаркуші
Свідоцтво серія Зт № 23 від 06.09.2005 р.
м. Ужгород, вул. Погорелова, 4
тел./факс (0312) 66-49-38

Е 88 **Етніка Карпат** [Текст] : наук. щорічник : ст. та матеріали етнографічних експедицій / упоряд. : В.В. Коцан, П.Ю. Леньо. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2018. – Вип. 3. – 324 с. : іл.

ISBN 978-617-531-191-2

Третій випуск наукового щорічника “Етніка Карпат” містить матеріали, зібрані під час проведення етнографічної практики студентів другого курсу факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ “Ужгородський національний університет”. Практика була проведена у формі комплексної наукової експедиції з 3 по 23 липня 2017 року на базі сіл Рахівщини: Лазещини, Ясіня, Стебного, Чорної Тиси, Кевелева, Квасів. Учасники експедиції досліджували питання релігійно-церковної свідомості та знань місцевого населення, сучасного соціокультурного становища на селі, порівняльного вивчення цвинтарів у досліджуваних селах, соціалістичну обрядність, святкування і процеси коменорації у радянський період, традиційних господарських занять, розвитку ремесел, родинної і календарної обрядовості, народної демонології та народної магії.

До щорічника ввійшли наукові статті та польові етнографічні матеріали керівників, учасників експедиції, музейних співробітників, а також кращі інтерв'ю, зібрані студентами по всім досліджуваним темам.

Видання розраховане на науковців, студентів, музейних працівників та всіх, хто цікавиться етнографією, краєзнавством і музейною справою.

УДК 39 (477.87)